

Joanna Getka, Viktor Moisiienko **Zarys genezy ukraińskiego języka literackiego, czyli o konieczności reinterpretacji rosyjskich mitów glottogonicznych**

Zabytki

АЕ 1092 – Архангельское Евангелие 1092 года, исследования, древнерусский текст, словоуказатели, изд. подгот. Л.П. Жуковская, Т.Л. Миронова, Москва 1997.

ВО – Віденський Октоїх. Codex Vindobonensis Slavicus 37, видання факсимільного типу, Київ 2019.

ГВЄ – Галицько-Волинське Євангеліє, зберігається в бібліотеці Державної Третьяковської галереї (Росія), ГТГ К-5348.

Ізб. 1073 – Изборник Святослава 1073 года, факсимильное издание, Москва 1983.

Ізб. 1076 – Изборник 1076 года, издание подготовили В.С. Голышенко, Е.Ф. Дубровина, В.Г. Демьянов, Г.Ф. Нефедов, Москва 1965.

ОЄ 1056–1057 – Остромирово Євангеліє 1056–1057 гг., фотолитографическое издание, С.-Петербург 1889.

РЕ XI – Реймське Євангеліє, видання факсимільного типу, дослідження, у 2 томах, Київ 2019.

ХА – Христинопільський Апостол, 291 арк., зберігається у фондах Львівського історичного музею (рук. 39), 8 арк. у Національній бібліотеці України ім. В. Вернадського в Києві.

Literatura

Getka J., Obalić mity, paradygmaty i dogmaty. Humanistyka wobec wyzwań rosyjsko-ukraińskiej wojny hybrydowej. Uwagi na marginesie polsko-ukraińskich kontaktów kulturowych, [w:] W poszukiwaniu tożsamości Europy Środkowo-Wschodniej. Tom jubileuszowy z okazji dwudziestolecia Katedry Studiów Interkulturowych Europy Środkowo-Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego, red. J. Getka, J. Grzybowski, Warszawa 2022, s. 15-45.

<https://doi.org/10.31338/uw.9788323559283.pp.15-45>

Getka J., U progu modernizacji. Roskojęzyczne drukarstwo bazylikańskie XVIII wieku, Warszawa 2017.

Getka J., Darczewska J., Ruś porwana? Rosyjska wojna o tożsamość Ukrainy, Warszawa 2022.

<https://doi.org/10.31338/uw.9788323558255>

Getka J., Moisiienko V., Origins of the Ukrainian Literary Language in the Context of the Polish Hypothesis on Genesis Polish Literary Language, "Українська полоністика" 2020, nr 17, s. 27-39.

<https://doi.org/10.35433/2220-4555.17.2020.fil-4>

Grand Principality of Moscow, Britannica, <https://www.britannica.com/place/Grand-Principality-of-Moscow> (dostęp: 5.07.2023).

Heller M., Historia Imperium Rosyjskiego, Warszawa 2002.

Jaworski S., Terminy literackie, Warszawa 1990.

Krause T.B., Slocum J., Old Russian Online. Series Introduction, Texas Liberal Arts, <https://lrc.la.utexas.edu/eieol/oruol> (dostęp: 24.02.2023).

- Kuraszkiewicz W., Ruthenica. Studia z historycznej i współczesnej dialektologii wschodniosłowiańskiej, Warszawa 1985.
- Kuraszkiewicz W., Tło społeczne rozwoju polskiego języka literackiego, [w:] W. Kuraszkiewicz, Polski język literacki, Warszawa–Poznań 1986, s. 129–179.
- Nowak A., Dzieje Polski, t. 4, Kraków 2019.
- Old Russian, Britannica, <https://www.britannica.com/topic/Old-Russian> (dostęp: 24.02.2023).
- Pipes R., Rosja carów, Warszawa 2006.
- Podhorodecki L., Dzieje Ukrainy, Warszawa 2022.
- SIL online, Summer Institute of Linguistics, <https://iso639-3.sil.org/code/orv> (dostęp: 24.02.2023).
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. 9, Rossya, Warszawa 1888.
- Słownik terminów literackich, red. J. Sławiński, wyd. 2, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1988.
- Stieber Z., Zarys gramatyki porównawczej języków słowiańskich, Warszawa 1979.
- Toporišič J., Enciklopedija slovenskega jezika, red. K. Dolinar, Lublana 1992.
- Urbańczyk S., W sprawie polskiego języka literackiego. 1. O dawności dialektu kulturalnego, „Język Polski” 1950, t. 30, z. 3, s. 97–109.
- Walczak B., Geneza polskiego języka literackiego, „Teksty Drugie. Teoria literatury, krytyka, interpretacja” 1994, nr 3 (27), s. 35–47.
- Анічэнка У.В., Беларуска-ўкраінскія пісьмова-моўныя сувязі, Мінск 1979.
- Атлас української мови, т. I, київ 1984; т. II, Київ 1988; т. III, Київ 2001.
- Бевзенко С.П., Грищенко А.П., Лукінова Т.Б., Німчук В.В., Русанівський В.М., Самійленко С.П., Історія української мови. Морфологія, Київ 1979.
- Безпалько О., Бойчук М., Жовтобрюх М., Самійленко С., Тараненко І., Історична граматики української мови, Київ 1962.
- Борковский В.И., Кузнецов П.С., Историческая грамматика русского языка, Москва 1965.
- Брус М.П., Українська літературна мова XI–XV століть, Івано-Франківськ 2012.
- Бугайський Я., Неспроможна держава. Інструкція з розшматування Росії, Київ 2022.
- Бузук П.О., Про мову найдавнішої української євангелії, „Записки історико-філологічного відділу УАН” 1927, nr 12, s. 4–25.
- Виноградов В.В., Избранные труды. История русского литературного языка, Москва 1978.
- Виноградов В.В., Очерки по истории русского литературного языка, Москва 1982.
- Вэкслер П., Гістарычная фаналогія беларускае мовы, Мінск 2004.
- Гісторыя беларускай мовы, вучэбная праграма для вышэйшых навучальных устаноў, складальнікі: Л.М. Шакун, В.П. Красней і др., Мінск 2006.

- Горбач О., Генеза української мови та її становище серед інших слов'янських, [w:] Історія української мови. Хрестоматія, Київ 1996, s. 206–225.
- Горбач О., Засади періодизації історії української літературної мови й етапи її розвитку, [w:] О. Горбач, Зібрані статті III, Історія української мови, Мюнхен 1993, s. 45–52.
- Горшков А.И., История русского литературного языка, Москва 1969.
- Сучасна українська літературна мова, red. А.П. Грищенко, Київ 1993.
- Гухман М.М., Литературный язык, [w:] Лингвистический энциклопедический словарь, red. В.Н. Ярцева, Москва 1990.
- Дурново Н.Н., Хрестоматія по історії руссаго языка, Москва 1914.
- Едличка А., Проблематика нормы и кодификация литературного языка в отношении к типу литературного языка, [w:] Проблемы нормы в славянских литературных языках в синхронном и диахронном аспектах, red. Ф.П. Филин, А.И. Горшков, Москва 1976, s. 18–29.
- Ефимов А.И., История русского литературного языка, Москва 1955.
- Живов В.М., История языка русской письменности, 2 т., Москва 2017.
- Живов В.М., Очерки исторической морфологии русского языка XVII–XVIII вв., Москва 2004.
- Живов В.М., Проблемы формирования русской редакции церковнославянского языка на начальном этапе, „Вопросы языкознания” 1987, nr 1, s. 46–66.
- Жовтобрюх М.А., Фонетика, [w:] М.А. Жовтобрюх, В.М. Русанівський, В.Г. Склярєнко, Історія української мови. Фонетика, Київ 1979, s. 65–329.
- Жовтобрюх М.А., Волох О.Т., Самійленко С.П., Слинько І.І., Історична граматика української мови, Київ 1980.
- Жолобов О.Ф., Древнерусская грамматика: простые претериты и praesens historicum, Казань 2017.
- Жуковская Л.П., Апракос Мстислава Великого – рукопись конца XI (рубежа XI–XII) века, [w:] Апракос Мстислава Великого, red. Л.П. Жуковская, Л.А. Владимирова, Н.П. Камчатнов, Москва 1983, s. 3–28.
- Зализняк А.А., Древненовгородский диалект, 2-е издание, переработанное с учетом материала находок 1995–2003 гг., Москва 2004.
- Запаско Я.П., Українська рукописна книга, Львів 1995.
- Иванов В.В., Древнерусский язык, [w:] Лингвистический энциклопедический словарь, red. В.Н. Ярцева, Москва 1990.
- Иванов В.В., Сумникова Т.А., Панкратова Н.П., Хрестоматія по історії руссаго литературного языка, Москва 1990.
- Камчатнов А.М., Хрестоматія по історії руссаго литературного языка, Москва 2009.
- Карский Е.Ф., Белорусы. Язык белорусского народа, вып. II, Исторический очерк словообразования и словоизменения в белорусском языке, вып. III, Очерки синтаксиса белорусского языка, Москва 1956.

- Карский Е.Ф., Белорусы, т. III, Очерки словесности белорусского племени, Петроград 1921.
- Карский Е.Ф., Что такое древнее западнорусское наречие, [w:] Е.Ф. Карский, Труды по белорусскому и другим славянским языкам, Москва 1962.
- Киянова О.Н., Поздние летописи в истории русского литературного языка: конец XVI – начало XVIII веков, Санкт-Петербург 2010.
- Ковалевская Е.Г., История русского литературного языка, Москва 1978.
- Кожин А.Н., История русского литературного языка. Хрестоматия, Москва 1989.
- Кожин А.Н., Литературный язык Киевской Руси, Москва 1981.
- Колесса О., Погляд на історію української мови. Інавгураційний виклад, виголошений в Українському В. Університеті в Празі дня 23. жовтня 1921, Прага 1924.
- Конобродська В.Л., Історія української літературної мови. Практичні заняття, Житомир 2002.
- Корнієнко В.В., Корпус графіті Софії Київської (XI – початок XVIII ст.), част. IV, Приділ архангела Михаїла, Київ 2015.
- Крамко І.І., Булыка А.М., Жураўскі А.І., Гістарычная марфалогія беларускай мовы, Мінск 1979.
- Крымский А., Украинская грамматика. Научно-практический курсъ сознательного изучения центрально-украинской рѣчи, освѣщенный указаниями на важнѣйшіе моменты изъ истории 40 развития малорускаго языка начиная съ XI вѣка, особенно изъ истории нарѣчія восточно-малорускаго (лѣтописнаго киево-чернигово-переяславскаго), т. I, Москва 1907.
- Лакиер А.Б., История титула государей России, „Журнал Министерства народного просвещения” 1847, нр 10–12, s. 81–156.
- Ларин Б.А., Лекции по истории русского литературного языка, Москва 1975.
- Мещерский Н.А., История русского литературного языка, Ленинград 1985.
- Мойсієнко В.М., Історична діалектологія української мови. Північне (поліське) наріччя, Київ 2016.
- Мойсієнко В.М., Фонетична система українських поліських говорів у XVI–XVII ст., Житомир 2006.
- Николаев С., Тер-Аванесова О., Толстая М., Вокализм праславянских говоров в праславянской перспективе, [w:] Славянское языкознание, XV Международный съезд славистов, Доклады российской делегации, ред. А.М. Молдован, С.М. Толстая, Ж.Ж. Варбот, В.М. Живов, А.А. Плотникова, Минск 2013, s. 99–140.
- Нікітенко Н.М., Корнієнко В.В., Найдавніші графіті Софії Київської та датування собору, [w:] Софійські читання, ред. Н.М. Нікітенко, вип. 4, Київ 2009, s. 417–443.
- Німчук В.В., Літературні мови Київської Русі, [w:] Історія української культури у п’яти томах, т. 1, ред. П.П. Толочко, Р.С. Орлов, Київ 2001, s. 694–708.
- Німчук В.В., Походження української мови, [w:] Етнічна та етнокультурна історія України, т. I, кн. 2, ред. В.Д. Баран, Л.Л. Залізник, В.М. Зубар, В.В. Німчук, Київ 2005, s. 351–468.
- Огієнко І., Історія української літературної мови, Київ 1995.

- Півторак Г., Формування і діалектна диференціація давньоруської мови, Київ 1988.
- Плотнікаў Б.А., Антанюк Л.А., Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум, Мінск 2003.
- Плющ М.Я. (red.), Сучасна українська літературна мова, Київ 2003.
- Повесть о разгроме Новгорода Иваном Грозным, Пушкинский Дом, <http://lib.pushkinskijdom.ru/Default.aspx?tabid=4564> (dostęp: 24.02.2023).
- Путин В., Об историческом единстве русских и украинцев, Президент России, <http://kremlin.ru/events/president/news/66181> (dostęp: 24.02.2023).
- Русина О.В., Україна під татарами і Литвою, Київ 1998.
- Словарь древнерусского языка (XI–XIV вв.), т. 1, red. Р.И. Аванесов, Москва 1988.
- Словарь русского языка XI–XVII вв., red. С.Г. Бархударов, Москва 1975.
- Смаль-Стоцький С., Розвиток поглядів на семью словянських мов і їх взаємне споріднення, 2 доп. вид., Прага 1927.
- Смирнова К.А., «Проста мова» как лингвистический феномен (реконструкция глагольной системы на материале Евангелия Тяпинского), dysertacja, Москва 2011, <https://www.dissercat.com/content/prosta-mova-kak-lingvisticheskii-fenomen/read> (dostęp: 24.02.2023).
- Соколова М.А., К истории русского языка в XII в., [w:] Известия по русскому языку и словесности, т. III, кн. 1, red. С.П. Микуцкий, П.П. Дубровский, И.И. Срезневский, М.П. Погодин, Ленинград 1930, s. 75–135.
- Станкевіч Я., Доля мовы беларускае (яе вонкашняя гісторыя) у розных пэрыяды гісторыі Беларусі, [w:] Я. Станкевіч, Збор твораў у двух тамах, Менск 2002, s. 48–61.
- Тот И., Русская редакция древнеболгарского языка в конце конце XI – начале XII вв., София 1985.
- Успенский Б.А., История русского литературного языка (XI–XVII вв.), изд. 3-е, испр. и доп., Москва 2002.
- Успенский Б.А., История русского литературного языка (XI–XVII вв.), Будапешт 1988.
- Филин Ф., Происхождение русского, украинского и белорусского языков, Ленинград 1972.
- Хабургаев Г.А., Старославянский – церковнославянский – русский литературный, [w:] История русского языка в древнейший период, red. А.А. Зализняк, Москва 1984, s. 5–35.
- Шахматов А.А., Историческая морфология русского языка, Москва 1957.
- Шевельов Ю., Исторична фонологія української мови, переклад з англійського видання С. Вакуленка та А. Даниленка, Харків 2002 (Shevelov G.Y., A Historical Phonology of the Ukrainian Language, Heidelberg 1979).
- Шевельов Ю., Чому общерусский язык, а не вібчоруська мова, [w:] Ю. Шевельов, Вибрані праці. Мовознавство, кн. 1, Київ 2009, s. 382–411.
- Штаден Г., О Москве Ивана Грозного, Москва 1925.

Якаўлеў С.М., Польскія элементы ў сістэме назоўніка ў старабеларускай мове, „Весці АН БССР” 1983, nr 6, s. 97–103.

Jerzy Ostapczuk Kult świętych a tożsamość wyznaniowa – zmiany w aparacie liturgicznym wschodniosłowiańskich cyrylickich starych druków liturgicznych Ewangelii tetr (na przykładzie wydań Ławry Poczajowskiej)

Błońska M., Polonica cyrylickie XV-XVIII wieku, czyli o drukach cyrylickich wydawanych w państwie polsko-litewskim, [w:] Z badań nad dawną książką. Studia ofiarowane profesor Alodii Kaweckiej--Gryczowej w 85-lecie urodzin, t. 2, red. P. Buchwald-Pelcowa, Warszawa 1993, s. 433-553.

Ciołka D., Latynizacja Kościoła unickiego w Rzeczypospolitej po synodzie zamojskim, Białystok 2014.

Cubrzyńska-Leonarczyk M., Dziedzictwo Unii Brzeskiej. Z dziejów oficyny wydawniczej OO. Bazylianów w Supraślu (1695-1803), Warszawa-Białystok 2007.

Cubrzyńska-Leonarczyk M., Katalog druków supraskich, Warszawa 1996.

Cubrzyńska-Leonarczyk M., Oficyna Supraska 1695-1803. Dzieje i publikacje unickiej drukarni Ojców Bazylianów, Warszawa 1993.

Getka J., U progu modernizacji. Ruskojęzyczne drukarstwo bazylikańskie w XVIII wieku, Warszawa 2017.

Jaroszewicz-Pierestawcew Z., Druki cyrylickie z biblioteki bazylianów w Żyrowicach, "Z Badań nad Książką i Księgozbiorami Historycznymi" 2021, t. 15, z. 1, s. 9-28.

<https://doi.org/10.33077/uw.25448730.zbkh.2021.653>

Kawecka-Gryczowa A., Korotajowa K., Krajewski W., Drukarze dawnej Polski od XV do XVIII wieku, z. 6, Małopolska - Ziemia Ruskie, Wrocław-Kraków 1960.

Lepak R., Katalog druków cyrylicznych XVI-XVIII wieków w zbiorach biblioteki klasztoru oo. Bazylianów w Warszawie (Bazylikańskie Studia Historyczne III), Warszawa 2013.

Narbutt O., Historia i typologia ksiąg liturgicznych bizantyńsko-słowiańskich. Zagadnienie identyfikacji według kryterium treściowego, Warszawa 1979.

Naumow A., Domus Divisa. Studia nad literaturą ruską w I Rzeczypospolitej (Biblioteka Tradycji Literackich XVIII), Kraków 2002.

Naumow A., Drukowane służebniki unickie z XVII wieku, [w:] Dziedzictwo Synodu Zamojskiego 1720-2022. Wyzwania i perspektywy, red. P. Nowakowski, Kraków 2021, s. 133-148.

Naumow A., O specyfice ruskich tekstów liturgicznych z terenów państwa polsko-litewskiego, "Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність" 2006-2007, nr 15, s. 243-249.

Naumow A., Prawosławni święci I Rzeczypospolitej, [w:] Święci w kulturze i duchowości dawnej i współczesnej Europy, red. W. Stępnia-Minczewska, Z. Kijas, Kraków 1999, s. 21-30.

Naumow A., Wileńskie służebniki z 1691 i 1692 roku, [w:] Słowianie Wschodni. Duchowość - mentalność - kultura, red. A. Rażny, D. Piwowarska, Kraków 1997, s. 31-36.

- Nowakowski P., Problematyka liturgiczna w międzywyznaniowej polemice po Unii Brzeskiej (1596-1720) (Biblioteka Ekumenii i Dialogu XXIII), Kraków 2004.
- Ostapczuk J., Cerkiewnoślowiański przekład perykop okresu Paschalnego i święta Pięćdziesiąticy w rękopiśmiennych ewangeliarzach krótkich, Warszawa 2010.
- Ostapczuk J., Cyrillic Early Printed Tetragospels of Middle Bulgarian and Serbian Redaction. Textology of the First Nine Zachalas of Mark's Gospel, "Slavia" 2019, nr 4, s. 371-382.
- Ostapczuk J., Oryginał cyrylickich starych druków Ewangelii Tetr wydanych w Poczajowie. Analiza świąt i świętych obecnych w menologionach, "Slavistica Vilnensis" 2023, t. 68, nr 1, s. 10-23.
[https://doi.org/10.15388/SlavViln.2022.68\(1\).92](https://doi.org/10.15388/SlavViln.2022.68(1).92)
- Ostapczuk J., Sobotnie i niedzielne perykopy liturgiczne z Ewangelii Mateusza w cerkiewnoślowiańskich lekcjonarzach krótkich, Warszawa 2013.
- Ostapczuk J., Оглавления Евангелия от Луки в старопечатных кириллических богослужебных Евангелиях тетр. Текстологическая характеристика, "Rocznik Teologiczny" 2021, t. 63, nr 1, s. 143-159.
- Ostapczuk J., Список глав Евангелия от Матфея в старопечатных кириллических богослужебных Евангелиях тетр и их отношение к рукописной традиции, "Slavia" 2020, t. 89, nr 2, s. 200-216.
<https://doi.org/10.17846/CL.2021.14.2.109-125>
- Ostapczuk J., Wysoczański W., Maciuszko J.T., Tofiluk J., Краткие жития Евангелистов в кириллических старопечатных Евангелиях тетр и их происхождение, "Konštantínove Listy" 2020, t. 13, nr 1, s. 126-143. <https://doi.org/10.17846/CL.2020.13.1.126-143>
- Petrowycz M., Bringing Back the Saints. The Contribution of the Roman Edition of the Ruthenian Liturgical Books (Recensio Ruthena, 1940-1952) to the Commemoration of Slavic Saints in the Ukrainian Catholic Church, dysertacja, Ottawa 2005.
- Petrowycz M., The Addition of Slavic Saints to Seventeenth-Century Liturgical Calendars of the Kyivan Metropolitane, [w:] Inquiries into Eastern Christian Worship. Selected Papers of the Second International Congress of the Society of Oriental Liturgy. Rome, 17-21 September 2008 (Eastern Christian Studies XII), red. B. Groen, S. Hawkes-Teeple, S. Alexopoulos, Leuven-Paris-Walpole 2012, s. 331-343.
- Petrowycz M., The Recensio Ruthena Slavic Sanctoral Reform. Principles, Results, Perspectives, "Bollettino Della Badia Greca di Grottaferrata" 2008, nr 5, s. 283-298.
- Semenko-Basin I.V., Caprio S., Russian Liturgical Memories in the Slavic Byzantine-Catholic Menologion (Recensio Vulgata) of the Mid-20th Century, "Slovene" 2021, t. 10, nr 1, s. 368-391.
<https://doi.org/10.31168/2305-6754.2021.10.1.16>
- Senyk S., The Ukrainian Church and Latinization, "Orientalia Christiana Periodica" 1990, nr 56, s. 165-187.
- Takala-Roszczenko M., The Latin Within the Greek. The Feast of the Holy Eucharist in the Context of Ruthenian Easter Rite Liturgical Evolution in the 16th-18th Centuries (Dissertations in Education, Humanities, and Theology L), Joensuu 2013.
- Tkachuk O., Katalog druków cyrylickich XV-XVIII wieku w zbiorach Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, współpraca D. Sidorowicz-Mulak, Wrocław 2022.

Witkowski W., Katalog starodruków cyrylickich Muzeum Zamku w Łańcucie (Dział Sztuki Cerkiewnej), Kraków 1994.

Альмес І., Богослужбові книги у Крехівському василіанському монастирі у другій половині XVIII ст., "Історія релігій в Україні: Науковий щорічник" 2014, т. 1, с. 155-168.

Альмес І., Книгозбірні у соціокультурному просторі чернечих спільнот Львівської єпархії XVII-XVIII ст., dysertacja, Львів 2018.

Бочковська В., Малодосліджені сторінки в історії почаївського монастиря 18 - початку 19 ст. (за матеріалами візитацій), [w:] Друкарня Почаївського Успенського монастиря та стародруки. Збірник наукових праць, red. О.С. Онищенко, В.П. Леонов, П.Т. Тронько et al., Київ 2011, s. 125-139.

Бочковська В., Почаївський духовний осередок в історії і культурі українського народу XVIII - 30-х років XIX ст., dysertacja, Київ 2018.

Бочковська В.Г., Хауха Л.В., Адамович В.А., Каталог видань Почаївського та унівського монастирів XVIII-XX ст. з колекції Музею книги і друкарства України, Київ 2008.

Ваврик М., Церковні друкарні й видання Укр. Кат. Церкви 17-го стол., "Analcecta OSBM" 1974, nr 9, s. 111-123.

Вознесенский А.В., Предварительный список старообрядческих кириллических изданий XVIII века, Санкт-Петербург 1994.

Волощенко С., Кириличні стародруки у фондах Отців Василян при Свято-Онуфріївському монастирі у Львові XVII-XIX століть: Каталог, Жовква 2015.

Друкарня Почаївського Успенського монастиря та стародруки. Збірник наукових праць, red. О.С. Онищенко, В.П. Леонов, П.Т. Тронько et al., Київ 2011.

Емельянова Е.А., Старообрядческие издания кирилловского шрифта конца XVIII - начала XIX в. Каталог, Москва 2010.

Железняк О., Почаївські видання кириличним шрифтом (1734-1830), [w:] Друкарня Почаївського Успенського монастиря та стародруки. Збірник наукових праць, red. О.С. Онищенко, В.П. Леонов, П.Т. Тронько et al., Київ 2011, s. 162-192.

Заболотна Н., Почаївські кириличні стародруки з фондів Національної Бібліотеки України імені В.І. Вернадського як джерело з історії редакційно-видавничої та друкарської діяльності, [w:] Друкарня Почаївського Успенського монастиря та стародруки. Збірник наукових праць, red. О.С. Онищенко, В.П. Леонов, П.Т. Тронько et al., Київ 2011, s. 33-55.

Замойський провінційний собор Руської Унійної Церкви 1720 року, т. 1, Діяння та постанови, red. І. Сковичас, Львів 2021.

Зноско К., Латинизация православного Богослужения в Униатской церкви, Варшава 1932.

Ісаєвич Я., Книговидання та друкарство в Почаєві: ініціатори та виконавці, [w:] Друкарня Почаївського Успенського монастиря та стародруки. Збірник наукових праць, red. О.С. Онищенко, В.П. Леонов, П.Т. Тронько et al., Київ 2011, s. 7-22.

Ісаєвич Я., Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми, Львів 2002.

Мансветов А.И., Описание славяно-русских старопечатных книг Виленской Публичной Библиотеки (1491-1800 гг.), Вильна 1908.

Огієнко І., Історія українського друкарства. Історично-бібліографічний огляд українського друкарства XV-XVIII вв., Львів 1925.

Остапчук Е., Памяти мучеников в месяцесловах старопечатных кириллических Евангелий тетр - предварительные замечания на примере шести месяцев (март-август), [w:] Fons Sapientiae Verbum Dei. Сборник научных статей в честь 80-летия профессора Анатолия Алексеевича Алексеева, red. А.В. Сизиков, Санкт-Петербург 2022, s. 212-230.

Остапчук Е., Предисловие Феофилакта Болгарского к Евангелию от Матфея в кириллических старопечатных Четвероевангелиях из Брашова (1561/62 г.) и Бухареста (1582 и после 1582 г.) и их отношение к рукописной традиции, [w:] Тринадцатые Загребинские Чтения. Сборник статей по итогам международной научной конференции (3-4 октября 2018 г.), red. Ж.Л. Левшина, Санкт-Петербург 2019, s. 315-329.

Остапчук Е., Текстология кириллических старопечатных богослужебных Четвероевангелий среднеболгарского и сербского изводов и их отношение к рукописной традиции (Евангелие от Марка, зачала 1-9), "Slověne" 2018, t. 7, nr 2, s. 62-73.

Патрило І., Нарис історії Василян від 1743 до 1839 р., "Analecta OSBM" 1988, nr 13, s. 183-283.

Почаевский сборник, red. Н.В. Колпакова, Санкт-Петербург 2007.

Романова А.А., Книгоиздательская деятельность Почаевского монастыря (1732-1830), [w:] Почаевский сборник, red. Н.В. Колпакова, Санкт-Петербург 2007, s. 8-14.

Сеник С., Латинізація в українській католицькій церкві, Люблин 1990.

Скочиляс І., Еклезіальна, історична і культурна пам'ять уніатів (греко-католиків) про Замойський провінційний собор (остання чверть XVIII - початок XXI століть), [w:] Замойський провінційний собор Руської Унійної Церкви 1720 року, т. 1, Діяння та постанови, red. І. Скочиляс, Львів 2021, s. XXIII-LXXXIV.

Собори Львівської єпархії XVI-XVIII століть, red. І. Скочиляс, Львів 2006.

Соловій М., Божественна літургія. Історія - розвиток - пояснення (Analecta OSBM, Series II, Sectio I), Рим 1964.

Тилявський І., Літургійні напрямки Почаївського Монастиря під час унії (1712-1831), Рим-Львів 1997.

Тиховській Ю., Мнимая типографія Почаевскаго монастыря (съ к. XVI до 1-й четв. XVIII в.), "Кіевская старина" 1895, t. 50, nr 7-8, s. 1-35; nr 9, s. 248-281.

Хойнацкій А., Западнорусская церковная унія въ ея богослуженіи и обрядахъ, Кіевъ 1871.

Шустова Ю., Послание об исправлении книг от 3 мая 1738 года Львовского епископа Афанасия Шептицкого, [w:] Румянцевские чтения. Материалы международной научной конференции (15-16 апреля 2014 г.), част. 2, red. Л.Н. Тихонова, Москва 2014, s. 376-383.

Юріна Л., Напрестольні Євангелії XVI-XVIII століть у зібранні Національного КиєвоПечерського історико-культурного заповідника. Каталог, Київ 2005.

Віктар Корбут Фарміраванне ідэнтычнасці беларускіх нацыянальных дзеячаў у 1890-х гг. – пачатку XX ст.: ад польскай да беларускай самасвядомасці

Государственный архив Российской Федерации, ф. 102, оп. 101, д. 3275, ч. 2.

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, f. 21–33; 21–366; 21–370; 21–371; 21–373; 21–374.

Александровіч С.Х., Кнігі і людзі. Даследаванні, архіўныя знаходкі, успаміны, эсэ, Мінск 1976.

Александровіч С.Х., Пуцявіны роднага слова. Праблемы развіцця беларускай літаратуры і друку другой паловы XIX – пачатку XX стагоддзя, Мінск 1971.

Багушэвіч Ф., Творы, укл. Янушкевіч Я., Мінск 1991.

Барінов И.И., Политика русификации в Литве: случай Казиса Шкирпы, «Славянский мир в третьем тысячелетии» 2020, т. 15, № 1–2.

Булгакаў В., Гісторыя беларускага нацыяналізму, Vilnius 2006.

Вястун «нашаніўскай» эпохі. Старонкамі жыццяпісу Івана Луцкевіча. Да 135-х угодкаў нараджэння (09.06.1881 – 20.08.1919), [у:] Скарыніч. Літаратурна-навуковы гадавік, вып. 11, укл. Каўка А., Чайчыц В., Москва 2016.

Гарэцкі М., Гісторыя беларускае літаратуры; выд. 2-е (папр.), Вільня 1921.

Долбилев М.Д., Русский край, чужая вера: этноконфессиональная политика империи в Литве и Белоруссии при Александре II, Москва 2010.

Жыцьце і праца Івана Луцкевіча, [у:] Памяці Івана Луцкевіча ў першыя ўгодкі сьмерці яго (20.VIII.1919 – 20.VIII.1920), Вільня 1920.

Кайрыс С., 3 маіх успамінаў пра Цётку, [у:] На суд гісторыі. Успаміны. Дыялогі, укл. Сачанка Б.І., Мінск 1994.

Карнейчык Я.І., Беларуская нацыя. Гістарычны нарыс, Мінск 1969.

Карскій Е.Ө., Бѣлорусы, т. III: Очерки словесности бѣлорусскаго племени. 3. Художественная литература на народномъ языкѣ, Петроградъ 1922.

Каханоўскі А.Г., Беларусь у складзе Расійскай імперыі, [у:] Марзалюк І.А., Каханоўскі А.Г., Ходзін С.М., Дук Д.У., Цемушаў С.М., Брыгадзін П.І., Бурачонок А.В., Гігін В.Ф., Гісторыя беларускай дзяржаўнасці, аг. рэд. Марзалюк І.А., навук. рэд. Краско Г.Г., Мінск 2022.

Кісялёў Г.В., Ад Чачота да Багушэвіча. Праблемы крыніцазнаўства і атрыбуцыі беларускай літаратуры XIX ст., Мінск 1993.

Корбут В.А., Ад Мінска да Вільні. Гісторыя Беларусі ў журналісцкіх нататках, Мінск 2016.

Коялович М.О., Чтения по истории Западной России, Санкт-Петербург 2020.

Купала Я., Поўны збор твораў. У 9 т., т. 1: Вершы, пераклады 1904–1907, рэд. кал.: Андрэюк С.А. [і інш.], рэд. тома Гніламёдаў У.В., Мінск 1995.

Купала Я., Поўны збор твораў. У 9 т., т. 9, кн. 1: Пераклады. Эпістальная спадчына. Дарчыя надпісы. «Расейска-беларускі слоўнік». Калектыўнае. Службовыя і асабістыя дакументы.

Дадатак, рэд. кал.: Андраюк С.А. [і інш.]; рэд. тома Мушынскі М.І., Скалабан В.У., Мінск 2003.

Купала Я., Поўны збор твораў. У 9 т., т. 9, кн. 2: Дапаўненні да папярэдніх тамоў. Летапіс жыцця і творчасці. Дадатак, рэд. кал.: Гніламёдаў У.В. [і інш.]; рэд. Золава Э.А., Мушынскі М.І., Скалабан В.У., Мінск 2003.

Ластоўскі В.Ю., Кароткая гісторыя Беларусі, Мінск 1992.

Латышонак А., Гутарка «царкоўнага старасты Янкі» зь «Яськам, гаспадаром з-пад Вільні», [у:] Латышонак А., Нацыянальнасьць – Беларус, навук. рэд. Пашкевіч А.; 2-е выд., дап. і папр., Vilnius–Białystok 2012.

Латышонак А., Нацыянальнасьць Мацея Бурачка, [у:] Латышонак А., Нацыянальнасьць – Беларус, навук. рэд. Пашкевіч А.; 2-е выд., дап. і папр., Vilnius–Białystok 2012.

Луцкевіч А., Аб беларускім нацыянальным адраджэньні, [у:] Луцкевіч А., Да гісторыі беларускага руху, укл. Сідарэвіч А.; 2-е выд., дап. і папр., Vilnius–Białystok 2010.

Луцкевіч А., Движение белорусов к национальному возрождению, [у:] Луцкевіч А., Да гісторыі беларускага руху, укл. Сідарэвіч А.; 2-е выд., дап. і папр., Vilnius–Białystok 2010.

Луцкевіч А., За дваццаць пяць гадоў (1903–1928). Успаміны аб працы першых беларускіх палітычных арганізацый: Беларуская Рэвалюцыйная Грамада, Беларуская Сацыялістычная Грамада, [у:] Луцкевіч А., Да гісторыі беларускага руху, укл. Сідарэвіч А.; 2-е выд., дап. і папр., Vilnius–Białystok 2010.

Ляхоўскі У., Ад гоманаўцаў да гайсакоў. Чыннасць беларускіх маладзёвых арганізацый у 2-й палове XIX – 1-й палове XX ст. (да 1939 г.), Vilnius–Białystok 2012.

На путях становления украинской и белорусской наций: факторы, механизмы, соотношения, отв. ред. Горизонтов Л.Е., Москва 2004.

Насевіч В., Беларусы: станаўленне этнасу і нацыянальная ідэя, Смоленск 2015.

«Наша Доля», 1.09.1906, № 1.

Новіна А., На дарозі да новага жыцця, [у:] Маладая Беларусь = Młoda Białoruś, сэр. 1, сш. 1, Пецярбург 1912.

[Сідарэвіч А.], Камэнтары, [у:] Луцкевіч А., Да гісторыі беларускага руху, укл. Сідарэвіч А.; 2-е выд., дап. і папр., Vilnius–Białystok 2010.

Скрынченко Д.В., «Украинцы», Кіеў 1916.

Сталюнас Д., Польша или Русь? Литва в составе Российской империи, Москва 2022.

Станкевіч Я., Беларускае нацыянальнае адраджэньне (1912–1915). Нашаніўцы, людзі й плыні (Да 50-ых угодкаў выхаду «Нашае Нівы»), «Бацькаўшчына» 1957, № 10.

Туронак Ю., Вацлаў Іваноўскі і адраджэньне Беларусі, [у:] Ю. Туронак, Мадэрная гісторыя Беларусі, Vilnius 2006.

Туронак Ю., 3 гісторыі беларускага выдавецкага руху ў 1902–1905 гадох, [у:] Ю. Туронак, Мадэрная гісторыя Беларусі, Vilnius 2006.

Туронак Ю., Узаемадачыненні ППС зь беларускім рэвалюцыйным рухам у 1902–1906 гадох, [у:] Ю. Туронак, Мадэрная гісторыя Беларусі, Vilnius 2006.

Чарвякоў А., За Савецкую Беларусь, Менск 1927.

Шибекo З.В., Шибекo С.Ф., Минск. Страницы жизни дореволюционного города, Минск 1990.

Ab białaruskim nacionalnym adradzeńni, „Nasza Niwa”, 12/25.11.1909, Nr 46.

[Doroszenko D.], Białarusy i ich nacionalnaje adradzeńnie „Nasza Niwa”, 22.01/4.02.1909, Nr 4.

Dudka białaruskaja Macieja Buraczka, Kraków 1891.

Dudka białaruskaja Macieja Buraczka. Wydanie drugie, Krakou 1896.

I. L., Modlitwa, „Ziarno” 1903, Nr 13.

Krapiuška Maciej, Jak nam uczycca, „Nasza Niwa”, 10/23.11.1906, Nr 1.

Matušakaitė M., Išėjusiems atminti. Laidosena ir kapų ženklinimas LDK, Vilnius 2009.

Radzik R., Rozumienie narodu w „Naszej Niwie” (1906–1915) – jego wymiar językowy i literacki, [w:] Radzik R., Białorusini między Wschodem a Zachodem, Lublin 2012.

Szpoper D., Sukcesorzy Wielkiego Księstwa. Myśl polityczna i działalność konserwatystów polskich na ziemiach litewsko-białoruskich w latach 1904–1939, Gdańsk 1999.

Wasilewski L., Litwa i Białoruś. Przeszość – teraźniejszość – tendencje rozwojowe, Kraków [1912].

Wasilewski L., Litwa i Białoruś. Zarys historyczno-polityczny stosunków narodowościowych, Warszawa 1925.

Андрій Смирнов Українізаційна діяльність архиєпископа Холмського і Підляського Іларіона Огієнка (1940–1944)

University of Alberta Archives, Minenko Collection, box 5, item 178.

Діяння першого річного Холмсько-Підляського єпархіального Собору 21, 22 і 23 жовтня 1941 року, Холм 1942.

Важніші розпорядження по Холмсько-Підляській єпархії, «Український православний вісник» 1940, ч. 1, с. 13.

Епістолярна спадщина Івана Огієнка (митрополита Іларіона) (1907–1968), упорядники В. П. Ляхоцький, Н. П. Московченко, І. М. Преловська, Київ 2001.

«Звідомлення з Холмсько-Підляської єпархії» 1944, ч. 6, с. 1.

Іларіон, митр., На Голготі. Українська Православна Церква на Холмщині під німцями: Спогади. 1939–1945, «Віра й Культура» (Вінніпег) 1966, ч. 8–9, с. 10–16.

Іларіон, митр., На Голготі. Українська Православна Церква на Холмщині під німцями: Спогади. 1939–1945, «Віра й Культура» (Вінніпег) 1967, ч. 1–2, с. 10–11.

Кров українська, кров польська... Трагедія Холмщини та Підляшшя в роках 1938–1948 у спогадах, упоряд. Мирослав Іваник, Торонто–Львів 2014.

Кубійович В., Українці в Генеральній Губернії. 1939–1941. Історія Українського Центрального Комітету, Чикаго 1975.

Макар Ю., Від депортації до депортації. Суспільно-політичне життя холмсько-підляських українців (1915–1947). Дослідження. Спогади. Документи, т. 1, Чернівці 2011.

Міненко Т., Православна Церква в Україні під час Другої світової війни. 1939–1945 (Волинський період), т. 1, Вінніпег–Львів 2000.

Нестеренко А., Митрополит Іларіон. Служитель Богові і народові, Вінніпег 1958.

Промова Його Високопреосвященства, Високопреосвященнішого Іларіона, Архієпископа Холмського і Підляського, на засіданні о. о. деканів і б. членів Церковної Ради Люблинського дистрикту, дня 12 листопада 1940 року, «Український православний вісник» 1940, ч. 1, с. 4–6.

Сагайдаківський В., Правди не втопити. Спогади з 50-ти річчя пастирства 1927–1977, Торонто 1977.

Смирнов А., Між хрестом, свастикою і червоною зіркою: українське православ'я в роки Другої світової війни, Одеса 2021.

Тимошик М., «Лишусь навіки з чужиною...». Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) і українське відродження, Вінніпег–Київ 2000.

«Український православний вісник» 1941, ч. 3–6, с. 10.

«Холмська земля» 1943, ч. 5, с. 4.

«Холмська земля» 1943, ч. 10, с. 4.

«Холмська земля» 1943, ч. 21, с. 6.

Urban K., Kościół prawosławny w Polsce 1945–1970 (rys historyczny), Kraków 1996.

Юры Грыбоўскі Стварэнне і дзейнасць Беларускага аб'яднання ў Беластоцкай акрузе (1941–1944 гг.)

Archiwum Akt Nowych (AAN):

Komenda Główna Armii Krajowej.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (AIPN):

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w Warszawie;

Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Białymstoku.

Гаспадар. Беларускі народны каляндар 1943, Кёнігсберг–Беласток 1943.

Малецкі Я., Пад знакам Пагоні. Успаміны, Таронта, 1976.

«Новая Дарога» 1943 – 7.02, 12.04, 30.05, 17.06, 27.06, 4.07, 1.08, 15.08, 24.10, 28.11, 5.12, 19.12, 26.12.

Пакаленне вайны. Штодзённае жыццё беларусаў Беластоцчыны ў перыяд вайны і акупацыі (1939–1944), уступ: Я. Мірановіч, Беласток 2003.

«Раніца» 1941 – 20.08; 1942 – 10.01, 1.03, 4.10, 15.11, 29.11; 1943 – 11.04, 23.05, 20.06, 24.06, 15.08; 1944 – 16.01, 13.02, 12.03, 11.06; 1945 – 7.03.

Туронак Ю., Акупацыйная школьная палітыка ў Беластоцкай акрузе (1941–1944), [у:] Туронак Ю., Мадэрная гісторыя Беларусі, Вільня 2006, с. 772–789.

Туронак Ю., Мадэрная гісторыя Беларусі, Вільня 2006.

Хведар Ільляшэвіч. Выбранае, укл.: Гардзіенка Н., Чарнякевіч Ц., Юрэвіч Л., Менск 2021.

Chomik P., Głogowska H., Iwaniuk S., Łatyszonek O., Mironowicz E., Misiuk Z., Siemianczuk H., Historia Białorusinów Podlasia, Białystok 2016.

140 AIPN, sygn. Bi 015/73: Akt oskarżenia przeciwko Tymoteuszowi F., Stefanowi S., Eugeniuszowi S., Eliaszowi S., Janowi S., Bazyłowi K., 24 II 1951, k. 60.

Głogowska H., Przejawy białoruskiego życia kulturalnego na Białostocczyźnie w latach 1941–1944, [w:] Stosunki polsko-białoruskie w województwie białostockim w latach 1939–1956, red. J. Milewski, A. Pyżewska, Warszawa 2005, s. 64–70.

Grzybowski J., Komitet Białoruski w Generalnym Gubernatorstwie (1940–1945), „Studia Interkulturowe Europy Środkowo-Wschodniej” 2018, t. 11, s. 32–64.

<https://doi.org/10.5604/01.3001.0012.7232>

Mironowicz E., Białorusini w Polsce 1944–1947, Warszawa 1993.

Mironowicz E., Trzeci front. Propaganda radziecka i niemiecka na Białorusi 1941–1944, Białystok 2022.

Mironowicz E., Wojna wszystkich ze wszystkimi. Białoruś 1941–1944, Kraków 2015.

Relacja Aleksandra Hrycuka, kierownika Głównego Inspektoratu Szkolnego w Okręgu Białostockim w latach 1943–1944, „Białoruskie Zeszyty Historyczne” 1994, z. 11, s. 228–234.

Turonek J., Stosunki polsko-białoruskie w Okręgu 1941–1944, [w:] Stosunki polsko-białoruskie w województwie białostockim w latach 1939–1956, Warszawa 2005, s. 43–48. „Wschód”, 23.03.1943.

Аляксандр Гужалоўскі Русіфікацыя адукацыйна-інфармацыйнай прасторы Беларускай ССР у перыяд «адлігі» (1953–1968 гг.)

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь (НАРБ), ф. 4п: Цэнтральны камітэт Камуністычнай партыі Беларусі, воп. 17, спр. 181, арк. 37, 73, 143, 145; воп. 47, спр. 427, арк. 245; воп. 47, спр. 440, арк. 348, 372; воп. 47, спр. 540, арк. 86; воп. 47, спр. 619, арк. 58; воп. 62, спр. 520, арк. 71; воп. 73, спр. 297, арк. 75; воп. 95, спр. 112, арк. 383; воп. 97, спр. 36, арк. 191–206; воп. 97, спр. 37, арк. 235; воп. 97, спр. 156, арк. 200.

НАРБ, ф. 63п: Цэнтральны камітэт Ленінскага Камуністычнага саюза моладзі Беларусі, воп. 37, спр. 58, арк. 1.

НАРБ, ф. 871: Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па тэлебачанню і радыёвяшчанню, воп. 2, спр. 153, арк. 2; воп. 2, спр. 606, арк. 93–99.

НАРБ, ф. 1126: Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю, воп. 3, спр. 56, арк. 5–6; воп. 3, спр. 199, арк. 216.

Аб скарачэнні колькасці экзаменаў у школах рэспублікі, «Звязда» 1954, № 101, с. 2.

Аб стане і мерах паляпшэння выкладання беларускай і рускай моваў і літаратуры ў школах рэспублікі, «Комуніст Беларусі» 1957, № 5, с. 70–74.

Аб удакладненні і частковых зменах існуючага беларускага правапісу, «Комуніст Беларусі» 1957, № 5, с. 74–77.

Александровіч А., Запланаваныя прыбыткі і непадлічаныя страты, «Літаратура і мастацтва» 1956, № 39, с. 1.

Арцем'еў В., Дзе купіць кнігу?, «Літаратура і мастацтва» 1957, № 93, с. 4.

Будзько І., Змагацца за культуру мовы, «Літаратура і мастацтва» 1960, № 40, с. 3.

Всеволодова М., Поговорим на равных языках, «Правда» 1989, № 65, с. 3.

Галайша Ёл., За культуру роднай мовы, «Літаратура і мастацтва» 1959, № 65, с. 4.

Галуза А., Шукаючы беларускія творы, «Літаратура і мастацтва» 1957, № 91, с. 1.

Гілевіч Н., Збор твораў, т. 23: Між распаччу і надзеяй, Вільня 2008, с. 128.

Гілевіч Н., Пазалочаныя ляпсусы, «Звязда» 1959, № 216, с. 4.

Градзюшка А., Юдчыц А., І наша думка, «Літаратура і мастацтва» 1965, № 104, с. 2.

Дубліраванне кінофільмаў, «Літаратура і мастацтва» 1954, № 8, с. 2.

Закон аб умацаванні сувязі школы з жыццём і аб далейшым развіцці сістэмы народнай адукацыі ў Беларускай ССР, «Савецкая школа» 1959, № 3, с. 8.

«Знамя юности» 1962, № 43, с. 2.

Зорин Н., Об искусстве эстрады, «Советская Белоруссия» 1958, № 55, с. 3.

Ісачанка Н., Дзе вы, гукі дзіўныя?, «Чырвоная змена», 1965, № 41, с. 4.

Кавалёў П., Кніга выдадзена..., «Звязда» 1960, № 282, с. 4.

Капич Н.Ф., Думы о пережитом, Минск 2004, с. 101.

Міцкевіч К.М., Пад бацькоўскім дахам, Мінск 2009, с. 136–141.

Музафараў Р., Пра беларускіх татар, «Полымя», 1966, № 1, с. 150–154.

Народное хозяйство Белорусской ССР, Москва 1957, с. 285.

Панчанка П., Сыны ці пасынкi лёсу?, «Літаратура і мастацтва» 1989, № 14, с. 3.

Пась С., Патрэбны новыя падручнікі, «Літаратура і мастацтва» 1954, № 35, с. 3.

Программа Коммунистической партии Советского Союза, Москва 1961, с. 113–115.

Рабкевіч Э., Скурат К., Пра культуру мовы радыёперадач, «Літаратура і мастацтва» 1959, № 31, с. 4.

Сачанка Б., Шанаваць родную мову, «Літаратура і мастацтва» 1957, № 99, с. 3.

Скрыган Я., Думкі аб мове, «Літаратура і мастацтва» 1957, № 15, с. 2–3; № 16, с. 2–3.

Смаль В., Нацыянальная своеасаблівасць кінафільма, «Літаратура і мастацтва» 1958, № 3, с. 3.

Спрэчкі па дакладах тт. І.М. Ільюшына і Л.Р. Максімава. Прамова К.К. Атраховіча (Крапівы), «Звязда» 1960, № 191, с. 3.

Степанов А., «Израиль для нас чужд», «Советская Белоруссия» 1959, № 89, с. 4.

Хрушчоў М.С., За цесную сувязь літаратуры і мастацтва з жыццём народа, «Полымя» 1957, № 9, с. 8.

Шанаваць і развіваць нацыянальную культуру, «Літаратура і мастацтва» 1957, № 88, с. 4.

Шанаваць родную мову, «Літаратура і мастацтва» 1958, № 3, с. 4.

Юрэвіч Ул., Трэба нармалізаваць вымаўленне, «Літаратура і мастацтва» 1953, № 47, с. 2.

Юшкевіч Э., Газета без паперы і адлегласцей, «Чырвоная змена» 1966, № 89, с. 3.

Янкоўскі Ф., Абыякавасць да роднага слова, «Літаратура і мастацтва» 1957, № 38, с. 2.

Grzegorz Gąsior Czeska refleksja na temat Rosji od odrodzenia narodowego do wojny rosyjsko-ukraińskiej w 2022 r. – zarys problemu

Literatura

Beneš E., Úvahy o slovanství: hlavní problémy slovanské politiky, Praha 1947.

Brod T., Osudný omyl Edvarda Beneše, Praha 2002.

Čejchan V., Český austroslavismus v letech 1848–9, [w:] Slovanství v národním životě Čechů a Slováků, red. V. Šťastný et al., Praha 1968, s. 169–196.

Čejchan V., Krize austroslavismu v padesátých letech, [w:] Slovanství v národním životě Čechů a Slováků, red. V. Šťastný et al., Praha 1968, s. 208–219.

Černý V., Vývoj a zločiny panslavismu, Praha 2011.

Deklaracja w sprawie ukraińskiej, „Kultura” 1977, nr 5 (356), s. 66–67.

Doubek V., Česká politika a Rusko: (1848–1914), Praha 2004.

Doubek V., T.G. Masaryk a česká slovanská politika 1882–1910, Praha 1999.

Doubek V., Velikost Ruska a národní zájem české politiky, [w:] „Slavme slavně slávu Slávův slavných“: slovanství a česká kultura 19. století: sborník příspěvků z 25. ročníku symposia k problematice 19. století, Plzeň, 24.–26. února 2005, red. Z. Hojda et al., Praha 2006, s. 21–37.

Fučík J., W kraju, gdzie jutro jest już dniem wczorajszym, Warszawa 1950.

Gruchała J., Tomasz G. Masaryk, Wrocław 1996.

Herman K., Sládek Z., Slovanská politika Karla Kramáře, Praha 1971.

Hlaváček P., Český „rozvod“ se Západem 1945–1948, [w:] Rozdělený svět? Evropa a Češi mezi svobodou a totalitou, red. P. Hlaváček, M. Stehlík, Praha 2016, s. 50–79.

Holzer J., Jirušek M., Kuchyňková P., Russia as Viewed by the Main Czech Political Actors, [w:] Czech Security Dilemma. Russia as a Friend or Enemy?, red. J. Holzer, M. Mareš, Cham 2020, s. 55–90.
https://doi.org/10.1007/978-3-030-20546-1_3

Kolář P., Pullmann M., Co byla normalizace? Studie o pozdním socialismu, Praha 2016.

Kollár J., Slávy dcera: báseň lyricko-epická v pěti zpěvích / Putna M.C., Překlad a výklad Slávy dcery z panslavistického mýtu do kulturní historie, Praha 2014.

Kořalka J., František Palacký (1798–1876): životopis, Praha 1998.

Kramář K., Ruská krize, Praha 1921.

Kundera M., Wprowadzenie do wariacji, [w:] M. Kundera, Kubuś i jego Pan. Hołd w trzech aktach dla Denisa Diderota, Warszawa 2000, s. 7–18.

Kundera M., Zachód porwany albo tragedia Europy Środkowej, „Zeszyty Literackie” 1984, nr 5, s. 14–31.

Kwapis R., Praska Wiosna, Toruń 2004.

Lukeš I., Československo mezi Stalinem a Hitlerem: Benešova cesta k Mnichovu, Praha 1999.

Lustigová M., Karel Kramář: první československý premiér, Praha 2007.

Majewski P.M., Kiedy wybuchnie wojna? 1938: studium kryzysu, Warszawa 2019.

Mareš M., Holzer J., Šmíd T., The Hybrid Campaign Concept and Contemporary Czech-Russian Relations, [w:] Czech Security Dilemma. Russia as a Friend or Enemy?, red. J. Holzer, M. Mareš, Cham 2020, s. 15–54. https://doi.org/10.1007/978-3-030-20546-1_2

Masaryk T.G., Česká otázka: snahy a tužby národního obrození, Praha 1908.

Masaryk T.G., Słowianie po wojnie, Lwów 1924.

Masaryk T.G., Světová revoluce: za války a ve válce 1914–1918, Praha 1928.

Migalski M., Koncepcja „mostu między Wschodem a Zachodem” Edwarda Benesa, Sosnowiec 2004.

Mlynář Z., Mráz přichází z Kremlu, Praha 1990.

Nawrocki W., Václav Černý o zwodniczych utudach panslawizmu, „Studia Słowianoznawcze” 2001, nr 2, s. 7–45.

Opat J., Filozof a politik T. G. Masaryk 1882–1893: (příspěvek k životopisu), Praha 1990.

Ostrý A., Československý problém, Köln 1972.

Rádl E., Západ a Východ: filozofické úvahy z cest, Praha 1925.

Ripka H., S Východem a Západem, Londýn 1944.

Rychlík J., Penczew W., Historia Czech, Wrocław 2020.

Šťastný V., Slovanství v období českého buržoazního loajalismu a nástupu dělnické třídy, [w:] Slovanství v národním životě Čechů a Slováků, red. V. Šťastný et al., Praha 1968, s. 265–283.

Šťastný V., Vliv tzv. slovanské politiky Ruska v českém prostředí, [w:] Slovanství v národním životě Čechů a Slováků, red. V. Šťastný et al., Praha 1968, s. 256–264.

Švankmajer M., V období nástupu českého nacionalismu, [w:] Slovanství v národním životě Čechů a Slováků, red. V. Šťastný et al., Praha 1968, s. 110–121.

Tarajło-Lipowska Z., Męczennik czeskiej prawdy. Karel Havlíček Borovský, Wrocław 2000.

Vlček R., Panslavismus či rusofilství? Pět tezí k otázce reflexe slovanství a panslavismu českou společností 19. století, [w:] „Slavme slavně slávu Slávův slavných“: slovanství a česká kultura 19. století: sborník příspěvků z 25. ročníku symposia k problematice 19. století, Plzeň, 24.–26.

února 2005, red. Z. Hojda et al., Praha 2006, s. 9–20.

Západ, nebo Východ? České reflexe Evropy 1918–1948, red. P. Hlaváček, Praha 2016.

Žáček V., Polonofilství a rusofilství – dvě alternativy českého slovanství let šedesátých, [w:] Slovanství v národním životě Čechů a Slováků, red. V. Šťastný et al., Praha 1968, s. 227–247.

Žródła internetowe

168 hodin: Exprezident Václav Klaus se stal hvězdou ruské propagandy, Česká televize ČT24, 25.04.2022, <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3478887-168-hodin-exprezident-vaclav-klausse-stal-hvezdou-ruske-propagandy> (dostęp: 22.07.2023).

Beranová K., Byl to útok na zboží, ne akt státního terorismu, prohlásil Babiš k Vrběticím, Novinky.cz, 19.04.2021, <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-byl-to-utok-na-zbozi-ne-akt-statnihoterorismu-prohlasil-babis-k-vrbeticim-40357538> (dostęp: 22.07.2023).

Červenka J., Česká veřejnost ke konfliktu na Ukrajině – podzim 2022, Centrum pro výzkum veřejného mínění, 9.12.2022, <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/mezinarodni-vztahy/5619-ceska-verejnost-ke-konfliktu-na-ukrajine-podzim-2022> (dostęp: 22.07.2023).

Chci důkladně vyšetřit obě verze, řekl k Vrběticím prezident Zeman. Dle kritiků relativizuje, Česká televize ČT24, 25.04.2021, <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3302637-zive-mimoradnyprojev-prezidenta-zemana-k-vrbeticke-kauze> (dostęp: 22.07.2023).

Chmelařová A., Česko-ruské vztahy: čas na změnu, AMO Policy Paper 16, XI 2017, https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2017/11/AMO_Cesko-ruske-vztahy-cas-na-zmenu3.pdf (dostęp: 22.07.2023).

Dębiec K., Czechy: wyborczy tryumf generała Pavla, Ośrodek Studiów Wschodnich, 30.01.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-01-30/czechy-wyborczy-tryumf-generalapavla> (dostęp: 22.07.2023).

Fendrych M., Okamura je Putinova pátá kolona v Česku, Aktuálně.cz, 1.12.2022, <https://nazory.aktualne.cz/komentare/okamura-je-putinova-pata-kolona-v-cesku/r~a1c8b7a6709611edba5b0cc47ab5f122/> (dostęp: 22.07.2023).

Gavenda J., Strašit covidem už nestačí, tak máte Vrbětice, kritizuje Klaus vládu, Seznam Zprávy, 19.04.2021, <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/vylekanym-lidem-se-vladne-snadneji-rikaklaus-vrbetice-ma-za-umelou-kauzu-151133> (dostęp: 22.07.2023).

Gniazdowski M., Wasiuta M., Rosyjskie zamachy w Czechach – kontekst krajowy, implikacje, perspektywy, Ośrodek Studiów Wschodnich, 20.04.2021, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-04-20/rosyjskie-zamachy-w-czechach-kontekst-krajowy-implikacje-perspektywy> (dostęp: 22.07.2023).

Hajdu D. et al., GLOBSEC Trends 2022: CEE amid the war in Ukraine, Bratislava 2022, https://www.globsec.org/sites/default/files/2022-05/GLOBSEC-Trends-2022_single-pages.pdf (dostęp: 22.07.2023).

Hajdu D. et al., GLOBSEC Trends 2023: united we (still) stand, Bratislava 2023, <https://www.globsec.org/sites/default/files/2023-05/GLOBSEC%20Trends%202023.pdf> (dostęp: 22.07.2023).

Hromková D., Dohnalová A., Bartoníček R., Jsem nezávislý a chci mír na Ukrajině. Co tvrdí Babiš v kampani a jaká jsou fakta, Aktuálně.cz, 12.01.2023, <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/tvrzeni-z-babisovy-kampane/r~bca45564919b11ed93abac1f6b220ee8/v~sl:bc97e745e15c3c7a16c59f5e1939f9eb/> (dostęp: 22.07.2023).

Lidé na Václavském náměstí demonstrovali proti vládě. Šlo o třetí shromáždění od začátku září, iRozhlas, 28.10.2022, https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/demonstrace-proti-vlade-vaclavskenamesti-praha_2210281449_mfk (dostęp: 22.07.2023).

Veselý M., Klaus: Rusko je frustrované, protože s ním Západ nechce jednat. K žádné invazi nedošlo, CNN Prima News, 23.02.2022, <https://www.youtube.com/watch?v=XX9fyXQyfC8> (dostęp: 22.07.2023).

Zárok SNB 17. listopadu na Národní třídě nebyl podle prezidenta Zemana masakr, Radiožurnál, 17.11.2014, <https://radiozurnal.rozhlas.cz/zakrok-snb-17-listopadu-na-narodni-tride-nebyl-podleprezidenta-zemana-masakr-6285689> (dostęp: 22.07.2023).

Zeman: NATO selhalo, z Afghánistánu se stane centrum světového terorismu, Seznam zprávy, 17.08.2021, <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zeman-usa-odchodem-z-afghanistanu-ztratilyprestiz-svetoveho-lidra-172433> (dostęp: 22.07.2023).

Zeman: Rusko se dopouští zločinu proti míru, Česká televize ČT24, 24.02.2022, <https://ct24.ceskatelevize.cz/3446802-prohlaseni-prezidenta-zemana-k-utoku-na-ukrajinu> (dostęp: 22.07.2023).

Vratislav Doubek **Intellectuals and Politics at the Turn of the 20th Century. A Czech Example**

Bolzano B., O nejlepším státě, Praha 1981.

Carey J., The Intellectuals and the Masses. Pride and Prejudice Among the Literary Intelligentsia, 1880–1939, London 1992.

Charle C., Les Intellectuels en Europe au XIXe siècle, Paris 1996.

Korespondence T.G. Masaryk – Karel Kramář, ed. J. Bílek, H. Kokešová, V. Quagliatová, L. Swierczeková, Praha 2005.

Korespondence T.G. Masaryk – Josef Svatopluk Machar, vol. 1: 1893–1895, ed. H. Kokešová, P. Kotyk, I. Kreitlová, Praha 2017.

Krejčí F.V., Šalda F.X. et al., “Česká moderna”, *Rozhledy sociální, politické a literární* 1896, no. 5, p. 1–4.

Lyotard J. F., *Hrobka intelektuála a iné články*, Bratislava 1997.

Lyotard J.-F., *Tombeau de l’intellectuel et autres papiers*, Paris 1984.

Masaryk T.G., *Česká otázka. Naše nynější krize*. Jan Hus, Praha 2000.

Šalda F.X., “Úvodní slovo k ‘Juvenilím’”, [in:] idem, *Dílo F.X. Šaldy*, vol. 1: *Juvenile*, pt. 1, Praha 1925, p. 7–16.

Tompkins S.R., *The Russian Intelligentsia. Makers of the Revolutionary State*, Norman, OH 1957.
<https://doi.org/10.1080/00085006.1957.11417821>

Urban O., *Kroměřížský sněm 1848–1849*, Praha 1998.

Итенберг Б.С., *Движение революционного народничества. Народнические кружки и “хождение в народ” в 70-х годах XIX в.*, Москва 1965.

Алёна Любая Татарская мусульманская супольнасць Гарадзеншчыны па матэрыялах Рэвізіі татарскіх маёнткаў 1631 года, праведзенай Янам Кердзеем

Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі (НГАБ), ф. 1755, воп. 1, спр. 4: Актавая кніга Гродзенскага земскага суда № 4.

НГАБ, ф. 1755, воп. 1, спр. 7: Актавая кніга Гродзенскага земскага суда № 7, 1578–1579 гг.

НГАБ, ф. 1755, воп. 1, спр. 8: Актавая кніга Гродзенскага земскага суда № 8, 1581–1582 гг.

НГАБ, ф. 1755, воп. 1, спр. 9: Актавая кніга Гродзенскага земскага суда № 9, 1583–1584 гг.

НГАБ, ф. 1755, воп. 1, спр. 10: Актавая кніга Гродзенскага земскага суда №10, 1585–1586 гг..

НГАБ, ф. 1755, воп. 1, спр. 11: Актавая кніга Гродзенскага земскага суда № 11, 1591–1592 гг..

НГАБ, ф. 1755, воп. 1, спр. 14: Актавая кніга Гродзенскага земскага суда № 8, кастрычнік 1596 г.

НГАБ, ф. КМФ–18, воп. 1, спр. 569: Рэвізія зямель, што былі падараваны татарам, складзена Кердзеем.

Вялікі гістарычны атлас Беларусі. Карты: у 4 т., т. 1, Мінск 2009.

Любая А.А., *Пераход татарскіх маёнткаў да шляхты ў другой палове XVI – першай трэці XVII стагоддзя: асноўныя трымальнікі, колькасныя паказчыкі і юрыдычныя падставы па матэрыялах рэвізіі 1631 года*, [у:] *Научные труды РИВШ: исторические и психолого-педагогические науки*. В 3-х ч., Мінск 2020, вып. 20–2, с. 46–53.

Перапіс войска Вялікага княства Літоўскага 1528 года: *Метрыка Вялікага княства Літоўскага*: Кн. 523. Кніга публічных спраў 1, Мінск 2003.

Borawski P., Ziemska służba wojskowa Tatarów Wielkiego Księstwa Litewskiego w XV – XVII wieku, Zabrze – Tarnowskie Góry 2015.

Urzednicy centralni i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV–XVIII wieku: spisy, oprac. H. Lulewicz i A. Rachuba, Kórnik 1994.

Dangiras Mačiulis Ile tożsamości może reprezentować jeden obraz pamięci zbiorowej – analiza jednego przypadku w międzywojennej Polsce i Litwie

Źródła archiwalne

Biblioteka Wróblewskich Akademii Nauk Litwy, f. 183-28, V. Uždaviny, Dziennik, s. 373–374.

Litewskie Centralne Archiwum Państwowe, f. 566, ap. 2, b. 109, Lekcja o obronie kościoła w Krożach, s. 184–185.

Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne, f. 669, ap. 48, b. 138, Raport dziekana Szydłowa A. Jančiauskasa dla biskupa żmudzkiego P. Karevičiusa 17 11 1920, s. 42.

Literatura

-er., Epilog sprawy Krożańskiej, „Dzień Kowieński” 1933, nr 266, s. 4–5.

Anglickis S., Žemaičių pasisakymas, [w:] Žemaičiai: žemaičių rašytojų prozos ir poezijos antologija, red. S. Anglickis, Kaunas 1938, s. 1–8.

Arcimowicz W., Kroże w walce o kościół katolicki, „Ilustrowany Kurjer Codzienny” 1933, nr 280, s. 2–3.

Arcimowicz W., Na świętej Żmudzi, „Włóczęga” 1933, nr 10, s. 10–12.

Arcimowicz W., W walce o świątynię w Krożach, „Przewodnik Katolicki” 1933, nr 44, s. 696–697.

Brigys J., Raseinių dekanato istorija, Raseiniai 2016.

Charkiewicz W., Regionalne radio uczciło regionalną rocznicę, „Słowo” 1933, nr 207, s. 2.

Charkiewicz W., Walka w imię prawdy. Kroże, „Wieczorny Kurjer Grodzieński” 1933, nr 343, s. 2.

Czterdziestolecie męczeństwa krożan, „Chata Rodzinna” 1933, nr 49, s. 1–2.

Dąbrowski P., Gaidis R., Rzeź katolików w Krożach. Przyczynek do dziejów walki Polaków i Litwinów przeciwko rządowi carskim w XIX wieku, „Zasopismo Prawno-Historyczne” 2012, nr 64, s. 129–139.

Didžiojo lietuvių tautos žygio sukaktuvės, „Akademikas” 1933, nr 16, s. 301.

Dirmeikis B.T., Kražių skerdynių reikšmė tautiniam atgimimui, „Jaunoji karta” 1933, nr 49, s. 818–819.

Golka M., Pamięć społeczna i jej implanty, Warszawa 2009.

H.R., Odślonienie krożańskiej tablicy pamiątkowej w Województwie, „Kurjer Wileński” 1933, nr 339, s. 2.

Handke K., Słownik nazewnictwa Warszawy, Warszawa 1998.

Herbačevskis J., Kur eini, lietuvi?, Vilnius 1919.

Herbaczewski A., Litwa a Polska: rozważania na czasie, Wilno 1921.

Herbaczewski J.A., O Wilno i nie tylko Wilno, Wilno 1922.

Kalnius P., Žemaičiai: XX a. – XXI a. pradžia, Wilno 2012.

Kasprzycki J., Korzenie miasta: warszawskie pożegnania, t. 4, Warszawa 1999.

Kražių dramą priminti, „Ateitis” 1933, nr 11, s. 481.

Kražių kruvinus įvykius minint, „Lietuvos aidas” 1933, nr 262, s. 4.

Lietuva narsi karžygių tauta, „Lietuvos aidas” 1934, nr 142, s. 3–4.

Mačiulis D., Regioninės atminties raiška Lietuvoje 1918–1940 metais: du Žemaitijos atvejai, „Acta Humanitarica Universitatis Saulensis” 2020, nr 27, s. 74–89.

Marcinkevičius J., Kražių skerdynės, t. 1, Kaunas–Marijampolė 1938.

Modi memorandi. Leksykon kultury pamięci, red. M. Saryusz-Wolska, R. Traba, Warszawa 2014.

Mukienė D., Žemaičių kultūrinis sambūris XX amžiaus trečiame-penktame dešimtmetyje, [w:] Žemaičių praeitis, t. 8, red. A. Butrimas, V. Vaivada, D. Mukienė, Vilnius 1998, s. 164–174.

Mulevičius L., Kražių skerdynės, Vilnius 1993.

Nagrodzki Z., Moje wspomnienia z czasów sprawy Krożańskiej, „Słowo” 1933, nr 344, s. 1.

Nagrodzki Z., Echa „historycznego” słuchowiska radjowego, „Wieczorny Kurjer Grodzieński” 1933, nr 210, s. 2.

Napolianicha, Ką sako Kražių skerdynių 40 m. sukaktuvės, „Panevėžio balsas” 1933, nr 48, s. 1.

Narušienė V., Józef Albin Herbaczewski: pisarz polsko-litewski, Kraków 2007.

Nowak J., Społeczne reguły pamiętania. Antropologia pamięci zbiorowej, Kraków 2011.

Obchód krożański w Rosieniach, „Dzień Kowieński” 1933, nr 281, s. 4.

Petreikis T., Regioninės knygos kultūra Žemaitijos knygos 1905–1944 m. pavyzdžiu, dysertacija, Vilnius 2014.

Plan stoł. m. Warszawy: Dodatek do Kalendarza-Informatora Milicji Miejskiej na rok 1919, Warszawa [1918].

Plan m. st. Warszawy: z wykazem nowych nazw ulic, Warszawa 1919.

Przyjaciół, Obowiązek względem przeszłości, „Chata Rodzinna” 1933, nr 30, s. 3.

Randomanskis A., Kražių įvykių reikšmė, „Mokykla ir gyvenimas” 1933, nr 11, s. 433–439.

Romer E., Dziennik 1919–1923, t. 2, Warszawa 1995.

Romer H., Było to w Krożach, „Ziemia Wileńska” 1920, nr 2, s. 2–3, nr 3, s. 2–3, nr 5, s. 2–3, nr 6, s. 2–3.

Sigma, Kroże, „Dzień Kowieński” 1933, nr 266, s. 1.

Sirutavičius V., Dvi lietuvių tautinio atgimimo interpretacijos (Mykolas Römeris ir Juozapas Albinas Herbačiauskas), [w:] Lietuvių Atgimimo istorijos studijos, t. 13, Mykolas Römeris, red. J. Sawicki, Vilnius 1996, s. 82–108.

Sprawa krożańska, „Chata Rodzinna” 1933, nr 49, s. 2.

Staliūnas D., Why Catholics Rebel. Tsarist Confessional Policy as a Catalyst of Grassroots Opposition in the Western Borderlands, „Canadian Slavonic Papers” 2022, nr 64, s. 64–88.

<https://doi.org/10.1080/00085006.2022.2035205>

Striogaitė D., Poezijos ir prozos antologija „Žemaičiai” – etninio solidarumo ir sąmoningumo vainikas, [w:] Žemaičių praeitis, t. 8, red. A. Butrimas, V. Vaivada, D. Mukienė, Vilnius 1998, s. 175–176.

Szpociński A., Upamiętnienia, [w:] Stare i nowe tendencje w obszarze pamięci społecznej, red. Z. Bogumił, A. Szpociński, Warszawa 2018, s. 17–28.

Šležas P., Kražių įvykių reikšmė tautiniam susipratimui, „Židinys” 1933, nr 12, s. 517–518.

Šlinskis A., Lietuva Kražių skerdynių ženkle, „Kražių aidai” 1939, nr 2, s. 1–2.

Udrėnas N., Rzeź w Krożach (Kražiai): katalizator kształtowania się litewskiej świadomości narodowej, [w:] Nacjonalizm a tożsamość narodowa w Europie Środkowo-Wschodniej w XIX i XX w. / Nationalismus und nationale Identität in Ostmitteleuropa im 19. und 20. Jahrhundert, red. B. Linek, K. Struve, Opole–Marburg 2000, s. 178–180.

Veblaitis P., Kražių skerdynės, „Naujoji Romuva” 1933, nr 145, s. 793–796, nr 146, s. 832–833, nr 147, s. 851–853, nr 148, s. 880–881.

W 40-lecie męczeństwa Krożan, „Dzień Kowieński” 1933, nr 231, s. 1–2.

Zielińska N., Towarzystwo Straży Kresowej 1918–1927, Lublin 2006.

Žemaičių širdies žodžių šiluma ir arkivyskupui, „Lietuvos aidas” 1934, nr 144, s. 2.

Žemaitis sulaukė gražaus paminklo, „Lietuvos aidas” 1934, nr 106, s. 6.

Микнис Р., О политическом видении Литвы и Польши в идеологии краевцев, [w:] Род Скірмунтаў і Палессе ў эпоху сацыяльнай і нацыянальнай трансфармацыі грамадства гістарычнай Літвы. XIX—XX стст. / Ród Skirmuntów i Polesie w epoce przemian społecznych i narodowych na ziemiach historycznej Litwy. XIX—XX ww., red. A. Смалянчук, Мінск 2019, s. 213–253.

Андрэй Мастыка Беларускія студэнты ва Універсітэце Стэфана Баторыя ў Вільні: уплыў універсітэта на нацыянальную тоеснасць студэнта

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь (НАРБ), ф. 884, воп. 1: Беларускі студэнцкі саюз. Lietuvos centrinis valstybės archyvas (LCVA), F. 175: Vilniaus Stepono Batoro universitetas. Бардах Ю., Шматузроўневая нацыянальная свядомасць на літоўска-рускіх землях Рэчы Паспалітае ў XVII—XX ст., [у:] Штудыі з гісторыі Вялікага Княства Літоўскага, Мінск 2002, с. 296–316.

Ляхоўскі У., Маладзёвы рух паміж дзвюма войнамі (1921–1939 гг.) (Главы з кнігі), «Спадчына» 2012, № 161, с. 3–115.

Мастыка А., Беларускі студэнцкі саюз ва Універсітэце Стэфана Баторыя ў Вільні (1921–1939), „*Biuletyn Historii Pogranicza*” 2009, nr 10, s. 5–21.

Мостыка А.И., Социальное происхождение студентов-белорусов университета Стефана Батория в Вильно (1919–1939), [в:] Социально-гуманитарные знания: материалы XVII Респ. науч. конф. молодых ученых и аспирантов, Минск, 26 нояб. 2020 г., Минск 2020, с. 85–89.

III spis wykładów i skład uniwersytetu w roku akademickim 1920/21, Wilno [b.r.].

IV spis wykładów i skład uniwersytetu w roku akademickim 1921/22, Wilno [b.r.].

VI spis wykładów na III trymestr i skład uniwersytetu w roku akademickim 1922/23, Wilno [b.r.]. „*Alma Mater Vilnensis*” 1925, z. 3.

Baudouin de Courtenay-Ehrenkreutzowa C., Zakład etnologii Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie i jego zadania, „*Balticoslavica*” Wilno 1933, t. 1, s. 75–98.

Błaszczak T., Tomaszewski P., Białoruska Korporacja Akademicka „*Scorinia*” w Wilnie w latach 1931–1934, „*Białoruskie Zeszyty Historyczne*” 2013, z. 40, s. 133–156.

„*Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej*” 1920, R. 3, nr 20.

Engelking A., Z dziejów wileńskiego ośrodka etnograficznego w dwudziestoleciu międzywojennym. W stronę profesjonalnych badań terenowych pogranicza polsko-litewsko-białoruskiego, [w:] W krainie wielu tradycji. Badania etnograficzne na pograniczu polsko-litewsko-białoruskim w XX i początkach XX wieku, Warszawa–Suwałki 2014, s. 9–38.

Gawrońska-Garstka M., Jan Szczepan Otrębski. Życie i dzieło (1889–1971), Poznań 2014.

Gawrońska-Garstka M., Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. Uczelnia ziem północno-wschodnich Drugiej Rzeczypospolitej (1919–1939) w świetle źródeł, Poznań 2016.

Hobsbawm E.J., *Nations and Nationalism since 1780. Programme, Myth, Reality*, Cambridge 1990.

Hroch M., *From the national movement to the fully-formed nation: the nation building proces in Europe*, London – New York 1996.

Ilgiewicz H., Szkoła Nauk Politycznych przy Instytucie Naukowo-Badawczym Europy Wschodniej w Wilnie (1930–1939), „*Rocznik Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy*” 2014, t. 13/14, s. 30–47.

Jastrzębski J., Reforma Jędrzejewicza w państwowym szkolnictwie akademickim II Rzeczypospolitej. Wzmocnienie prerogatyw władz państwowych, „*Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne*” 2011, z. 138, s. 159–176.

Konferencje Rektorów Szkół Akademickich w Polsce w latach 1919–1931. Protokoły narad, uchwały i memorjały, Warszawa 1932.

Koredczuk J., Numerus clausus w adwokaturze polskiej okresu międzywojennego, [w:] Mniejszości narodowe: problemy ustrojowo-prawne: materiały VIII Konferencji historyków państwa i prawa, Łągów, 8–11 lipca 2004, Wrocław 2005, s. 135–144.

Matelski D., Okcydentalizm w świadomości Białorusinów w latach Drugiej Rzeczypospolitej, [w:] Białorusini – historia i kultura. Sesja naukowa, Szreniawa, 25–26 czerwca 2010, Szreniawa 2010, s. 151–170.

Miknys R., Marianas Zdziechowskis ir krajovcinė idėja, „Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis“, Vilnius 2008, t. 31, l. 227–239.

Pershái A., Minor Nation: The Alternative Modes of Belarusian Nationalism, „East European Politics and Societies” 2010, Vol. 24, p. 379–398. <https://doi.org/10.1177/0888325409360553>

Program wykładów i skład uniwersytetu w półroczu zimowym roku akademickiego 1919/20, Wilno 1919.

Rocznik Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie 1937–1938, Wilno [b.r.].

Rocznik Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie 1938–1939. Na 20-lecie wskrzeszenia wszechnicy, Wilno 1938.

Skład uniwersytetu w roku akademickim 1923/24, Wilno [b.r.].

Skład uniwersytetu w latach akademickich 1924/25, 1925/26 i 1926/27, Wilno [b.r.].

Skład uniwersytetu w latach akademickich 1927/28 i 1928/29, Wilno [b.r.].

Skład uniwersytetu w roku akademickim 1933/34 oraz zmiany zasze w latach 1929/30, 1930/31, 1931/32, 1932/33, Wilno [b.r.].

Skład uniwersytetu w roku akademickim 1934/35, Wilno [b.r.].

Skład uniwersytetu w roku akademickim 1935/36, Wilno [b.r.].

Skład uniwersytetu w roku akademickim 1936/37, Wilno [b.r.].

Srebrakowski A., Białoruś i Białorusini na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, „Studia Slavica et Balcanica Petropolitana” 2011, № 2 (10), s. 79–94.

Srebrakowski A., Sprawa Waclawskiego: przyczynek do historii relacji polsko-żydowskich na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, „Przegląd Wschodni” 2004, t. 9, z. 3, s. 575–601.

Srebrakowski A., Studenci Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie w świetle danych statystycznych, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Historia” 2002, nr 155, s. 55–67.

Tarkowski M., Główne kierunki pracy badawczej profesorów Wydziału Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, „Przegląd Wschodni” 2009, t. 11, z. 4, s. 785–806.

Zackiewicz G., Seweryn Wystouch o problemie kształtowania się białoruskiej świadomości narodowej na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej, [w:] Rola oświaty i szkolnictwa w procesie kształtowania się świadomości narodowej na pograniczu polsko-litewsko-białoruskim, Białystok 2007, s. 235–243.

Zienkiewicz T., Białorusini na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie: (rekonesans), „Acta Polono-Ruthenica” 2004, t. 9, s. 173–183.

**Анатоль Вялікі «Масты сяброўства»: Беларускае таварыства
культурнай сувязі з заганіцай у культурным дыялогу з Польскай
Народнай Рэспублікай. 1952–1959 гг**

Архив Министерства иностранных дел Республики Беларусь (АМИД РБ), ф. 3, воп. 3, спр. 341: Протокольный отдел. 1956 г.

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь (НАРБ), ф. 4п, воп. 47, спр. 411: Центральный комитет Коммунистической партии Белоруссии. 1944–1991 гг.

НАРБ, ф. 4п, воп. 62, спр. 431; воп. 73, спр. 67; воп. 97, спр. 10.

НАРБ, ф. 914, воп. 1, спр. 76: Белорусское общество культурной связи с зарубежными странами. 1952–1991 гг.

НАРБ, ф. 914, воп. 1, спр. 77, 89, 151, 184, 186.

НАРБ, ф. 914, воп. 2, спр. 20: Белорусское общество культурной связи с зарубежными странами. 1952–1991 гг.

НАРБ, ф. 914, воп. 2, спр. 34, 54, 72, 75, 77, 83.

НАРБ, ф. 914, воп. 3, спр. 58: Белорусское общество культурной связи с зарубежными странами. 1952–1991 гг.

Войтович С., Сотрудничество Белорусской ССР с социалистическими странами, Минск 1970.

«Гродненская правда» 1958 – 22.06, с. 2.

Документы и материалы по истории советско-польских отношений, т. I: Январь 1950 г. – декабрь 1955 г., Москва 1980.

«Заря» 1958 – 7.11, с. 1.

«Літаратура і мастацтва» 1956 – 7.01, с. 2; 1957 – 29.06, с. 3; 1958 – 16.06, с. 2.

«Мінская праўда» 1958 – 17.06, с. 1; 18.06, с. 1.

Навіцкі У.І., Беларуска-польскія культурныя сувязі (сярэдня 50-х – сярэдня 80-х гг. XX ст.), [у:] ХХ стагоддзе ў гісторыі палякаў і беларусаў: матэрыялы беларуска-польскай навуковай канферэнцыі 20–21 лістапада 2000 г., Мінск, рэд. Міхнюк У., Гарнцарэк П., Мінск–Warszawa 2001, с. 215.

«Советская Белоруссия» 1955 – 9.09, с. 3; 29.09, с. 1; 30.09, с. 3; 5.10, с. 3; 8.10, с. 1; 11.10, с. 1; 1958 – 25.05, с. 3.

**Antoni Mironowicz Projekty edukacyjno-naukowe w przezwycięzeniu
kryzysu demokracji na wschodnim pograniczu Unii Europejskiej (rekonesans
problemu)**

Dębski S., Ewolucja doktryny polityki wschodniej Polski, [w:] Polityka wschodnia Polski.

Uwarunkowania – koncepcje – realizacja, red. A. Gil, T. Kapuśniak, Lublin–Warszawa 2009, s. 187–200.

Dumała A., Polityka wschodnia Unii Europejskiej, [w:] Polityka wschodnia Polski. Uwarunkowania – koncepcje – realizacja, red. A. Gil, T. Kapuśniak, Lublin–Warszawa 2009, s. 329–343.

Kłoczowski J., Tolerancja w Rzeczypospolitej polsko-litewskiej z 1573 roku o zachowaniu pokoju religijnego, [w:] Historia Europy Środkowo-Wschodniej, t. 2, red. J. Kłoczowski, Lublin 2000, s. 88–112.

Koszel B., Polityka wschodnia Unii Europejskiej, [w:] Polityka Unii Europejskiej wobec Ukrainy: partnerstwo czy członkostwo, red. A. Podraza, Lublin 2006, s. 21–28.

Kuźniar R., Polityka wschodnia III RP – sukcesy pragmatyzmu, porażki prometeizmu, [w:] Polityka wschodnia Polski. Uwarunkowania – koncepcje – realizacja, red. A. Gil, T. Kapuśniak, Lublin–Warszawa 2009, s. 179–186.

Mironowicz A., Projekty edukacyjno-badawcze w przezwyciężeniu kryzysu gospodarczego na wschodnim pograniczu Unii Europejskiej, „Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України” 2011, nr 1, s. 829–841.

Mironowicz A., Specyfika kulturowa pogranicza polsko-białoruskiego, [w:] Europa Środkowa i Wschodnia w procesie transformacji i integracji. Wymiar kulturowy, red. H. Chałupczak, M. Pietraś, Ł. Potocki, Zamość 2011, s. 237–245.

Mironowicz A., Suwerenność narodowa a Unia Europejska, „ΕΛΠΙΣ. Czasopismo Katedry Teologii Prawosławnej Uniwersytetu w Białymstoku” 2012, R. XIV (XXV), z. 25–26 (38–39), s. 97–104.
<https://doi.org/10.15290/elpis.2012.25-26.07>

Mironowicz A., Tolerancja wyznaniowa na kresach wschodnich Rzeczypospolitej, [w:] Między zachodem a wschodem. Studia z dziejów Rzeczypospolitej w epoce nowożytnej, red. J. Staszewski, K. Mikulski, J. Dumanowski, Toruń 2002, s. 339–347.

Piskorska B., Koncepcja „Szerszej Europy” Unii Europejskiej. Miejsce wymiaru wschodniego, [w:] Wymiar wschodni Unii Europejskiej. Wielowymiarowość integrującej się Europy, red. A. Staszczuk, J. Jartyś, Szczecin 2007, s. 49–52.

Tazbir J., Specyfika polskiej tolerancji, [w:] Naród – kościół – kultura. Szkice z historii Polski, red. A. Chruszczewski, Lublin 1986, s. 63–70.

Alicja Szumowiecka Rola euroregionów i mniejszości narodowych w rozwoju dialogu kultur w Europie Środkowej w latach 1991–2020 na wybranych przykładach prowadzonej przez Czechy dyplomacji kulturalnej

Dni českej kultury 1.10–29.10.2015, České centrum Bratislava,
<http://bratislava.czechcentres.cz/program/event-details/dni-ceskej-kultury-v-kosiciach/> (dostęp: 12.12.2022).

Dni českej kultury 2017, <https://www.artisfestival.sk/wp-content/uploads/2017/09/DCK-2017-A4-1-2-KE.pdf> (dostęp: 12.12.2022).

Dni českej kultury 2019, Kam do Mesta, <http://www.kamdomesta.sk/kosice/dni-ceskej-kultury-2019> (dostęp: 12.12.2022).

Dny české kultury 2008, Košice 2013, <http://www.kosice2013.sk/dny-ceske-kultury-2008/> (dostęp: 12.12.2022).

Kroniki Polsko-Czeskich Dni Kultury Chrześcijańskiej z lat 1990–1994, <https://onedrive.live.com/?authkey=%21AH%5FvBA4t4bgG8rLY&v=photos&cid=00978208426C20C4&id=978208426C20C4%211967&parId=978208426C20C4%212058&o=OneUp> (dostęp: 12.12.2022).

Kroniki Polsko-Czeskich Dni Kultury Chrześcijańskiej z lat 1995–1996, <https://onedrive.live.com/?authkey=%21Al8uHxrleOW%2DLLg&v=photos&cid=00978208426C20C4&id=978208426C20C4%211417&parId=978208426C20C4%212057&o=OneUp> (dostęp: 12.12.2022).

Kroniki Polsko-Czeskich Dni Kultury Chrześcijańskiej z lat 1997–1999, <https://onedrive.live.com/?authkey=%21AEN3TvUkBAfSuOE&v=photos&cid=00978208426C20C4&id=978208426C20C4%211532&parId=978208426C20C4%212059&o=OneUp> (dostęp: 12.12.2022).

Kroniki Polsko-Czeskich Dni Kultury Chrześcijańskiej z lat 2000–2001, <https://onedrive.live.com/?authkey=%21AlxFZMlo05Q98S0&v=photos&cid=00978208426C20C4&id=978208426C20C4%211696&parId=978208426C20C4%212060&o=OneUp> (dostęp: 12.12.2022).

Kroniki Polsko-Czeskich Dni Kultury Chrześcijańskiej z lat 2002–2004, <https://onedrive.live.com/?authkey=%21ALgpjoe3gYa1jBk&v=photos&cid=00978208426C20C4&id=978208426C20C4%211840&parId=978208426C20C4%212061&o=OneUp> (dostęp: 12.12.2022).

Kroniki Polsko-Czeskich Dni Kultury Chrześcijańskiej z lat 2005–2008, <https://onedrive.live.com/?authkey=%21ANKE7joUlwTHrz8&v=photos&cid=00978208426C20C4&id=978208426C20C4%212073&parId=978208426C20C4%212231&o=OneUp> (dostęp: 12.12.2022).

Kroniki Polsko-Czeskich Dni Kultury Chrześcijańskiej z lat 2009–2011, <https://onedrive.live.com/?authkey=%21ANIFPM89duRXJIE&v=photos&cid=00978208426C20C4&id=978208426C20C4%211291&parId=978208426C20C4%212062&o=OneUp> (dostęp: 12.12.2022).

Kroniki Polsko-Czeskich Dni Kultury Chrześcijańskiej z lat 2012–2013, <https://onedrive.live.com/?authkey=%21AGjYwj0fUY%2DWRfw&v=photos&cid=00978208426C20C4&id=978208426C20C4%211202&parId=978208426C20C4%212063&o=OneUp> (dostęp: 12.12.2022).

Krzyżaniak B., Antonín Dvořák, [w:] Encyklopedia muzyczna PWM, t. 2, red. E. Dziębowska, Kraków 1984, s. 509.

Megerssová Z., Dni české kultury, Infoglobe, <https://www.infoglobe.sk/kosice-dni-ceskej-kultury-2011/> (dostęp: 12.12.2022).

Michałowska G., Uwarunkowania międzynarodowej współpracy kulturalnej, [w:] Międzynarodowe stosunki kulturalne, red. A. Ziętek, Lublin 2010, s. 40–64.

Mikroprojekt – Vědecká konference Soláň 2013 – česko-slovenská tradice v oblasti kultury, historie, národopisu a zvykosloví, Informační centrum Zvonice Soláň, <https://www.zvonice.eu/vedeckakonference/> (dostęp: 12.12.2022).

O stowarzyszeniu, Euroregion Glacensis, <http://archiwum3.euroregion-glacensis.ng.pl/index.php/pl/o-stowarzyszeniu> (dostęp: 2.03.2020).

O českou kulturu byl i letos velký zájem, Český Spolek v Košicích, <https://ceskyspolek.sk/o-ceskoku-kulturu-byl-i-letos-velky-zajem/> (dostęp: 12.12.2022).

Skončily Dny české kultury, Krajane.net, <http://archiv.krajane.net//articleDetail.view?id=2905> (dostęp: 12.12.2022).

Sobczyk D., Arnoszt z Pardubic w pamięci lokalnej Kłodzka, „Meluzyna. Dawna literatura i kultura” 2016, nr 2 (5), s. 49–59. <https://doi.org/10.18276/me.2016.2-04>

Spolupráce ČR a SR při integraci do EU, Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/poskytnute_informace/spoluprace_cr_a_sr_pri_integraci_do_eu.html (dostęp: 12.12.2022).

Sprawozdanie merytoryczne: „Bądźmy Rodziną” Polsko-Czeskie Dni Kultury Chrześcijańskiej, Polsko--Czeskie Dni Kultury Chrześcijańskiej, <http://dnikultury.eu/pl/sprawozdanie-merytoryczne-polskoczeski-rok-kulturalny-2018-r-badzmy-rodzina-xxix-polsko-czeskie-dni-kultury-chrzescijanskiejiv-xii-2018-r/> (dostęp: 12.12.2022).

Takáčsová D., Dni českej kultúry 2012, Slovenský syndikát novinárov, <http://www.ssn.sk/3242/dniceskej-kultury-2012/> (dostęp: 12.12.2022).

Takáčsová D., Skončily Dny české kultury, Krajane.net, <http://archiv.krajane.net//articleDetail.view?id=2905> (dostęp: 12.12.2022).

Wacław, Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Waclaw;3993290.html> (dostęp: 12.12.2022).

Wystawa „Muzyka Czeska 2004”, Czeskie Centrum Warszawa, <http://warsaw.czechcentres.cz/program/travel-events/wystawa-muzyka-czeska-2004/> (dostęp: 2.03.2020).

Zavacký L., Česká kultura v košickom Starom Meste: Literárne večery, koncerty, výstavy či film!, Dnes 24 Košice, <https://kosice.dnes24.sk/ceska-kultura-v-kosickom-starom-meste-literarnevecery-koncerty-vystavy-ci-film-251858> (dostęp: 12.12.2022).

Ivan Zhyhal Rumunia w poszukiwaniu miejsca. Rumuńska tożsamość i problem „europejskości” w dyskusjach rumuńskich intelektualistów pod koniec XX wieku (przeгляд możliwych taktyk)

Antohei S., Exercițiul distanței: discursuri, societăți, metode, Nemira 1998.

Antohei S., Romania and the Balkans, IWM, <https://www.iwm.at/transit-online/romania-and-thebalkans> (dostęp: 28.12.2022).

Chakrabarty D., Provincializing Europe, Princeton 2000.

Heinen A., Imaginile Europei – imaginile României (1945/1948–2008), [w:] Istoria României prin concepte: perspective alternative asupra limbajelor social-politice, red. V. Neumann, Iași 2010, s. 275–298.

Kiossev A., Notes on Self-Colonizing Cultures, Academia, https://www.academia.edu/3477652/The_Self_Colonization_Cultures (dostęp: 28.12.2022).

Maner H.-Ch., Noțiunea de Europa din perspectiva științei istorice românești, [w:] Istoria României prin concepte: perspective alternative asupra limbajelor social-politice, red. V. Neumann, Iași 2010, s. 239–274.

Marga A., Filozofia unificării europene, Cluj 1997.

Mungiu-Pippidi A., Identitate politică românească și identitate europeană, [w:] Revenirea în Europa: idei și controverse românești: 1990–1995, red. A. Marino, Craiova 1996, s. 281–291.

Muthu M., Europa Centrală – Europa de Sud-Est, [w:] Europa Centrală. Nevroze, dileme, utopii, red. A. Babeți, C. Ungureanu, Iași 1997, s. 102–107.

Neumann V., Mitteleuropa între cosmopolitismul austriac și conceptul de stat-națiune, [w:] Europa Centrală. Nevroze, dileme, utopii, red. A. Babeți, C. Ungureanu, Iași 1997, s. 144–156.

Niculescu A., Epoca pașoptistă – prima intrare a românilor în Europa, „Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Historia” 1997, nr 42 (1–2), s. 141–178.

Pop O., Popovici V., De aici, de la margine: pentru o metodă decolonială în discursurile culturale din România, Gazeta de Artă Politică, <http://artapolitica.ro/2016/02/05/de-aici-de-la-marginepentru-o-metoda-decoloniala-in-discursurile-culturale-din-romania/> (dostep: 28.12.2022).

Schultz H.-D., Räume sind nicht, Räume werden gemacht. Zur Genese “Mitteleuropas” in der deutschen Geographie, „Europa Regional” 1997, nr 5, s. 2–14.

Shinohara T., Central European Discourses from Historical Perspective, <https://src-h.slav.hokudai.ac.jp/sympo/96summer/taku.pdf> (dostep: 28.12.2022).

Tismăneanu V., Europa Centrală: o comunitate de supliciu și memorie, [w:] Europa Centrală. Nevroze, dileme, utopii, red. A. Babeți, C. Ungureanu, Iași 1997, s. 86–88.

Wolff L., Inventing Eastern Europe. The Map of Civilization on the Mind of the Enlightenment, Stanford 1994.